

УДК 338.432:633.85

ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

А.М. Ужва к.е.н., в.о. доцента

І.О. Губар магістр групи ББ/1

Миколаївський державний аграрний університет

Deals with development of oil crops, the development and effective operation of the oil crops. A further ways of improving the structure and direction of oil crops and their products.

Рассмотрены тенденции развития масличных культур, проблемы развития и функционирования рынка масличных культур. Рассмотрены дальнейшие пути и направления повышения эффективности производства масличных культур и продуктов их переработки.

Вступ. Вирощування олійних культур, зокрема соняшнику завжди було традиційною галуззю сільськогосподарського виробництва України і важливою складовою стратегії економічного розвитку держави. Протягом останнього десятиріччя спостерігається стала тенденція розширення площ цієї культури, що зумовлено вигідністю її вирощування для аграрних підприємств порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Україна виробляє щорічно понад 10 % насіння у світі. У 2008-2009 маркетинговому році світове виробництво насіння соняшнику спостерігалось на рівні 33,1 млн. т. Основними виробниками насіння соняшнику є Російська Федерація - 21% загального виробництва, ЄС- 27-21, Україна - 19, Аргентина - 11, Туреччина - 3 та інші країни - 25 відсотків[1,с.49]. Увага до проблеми підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому та вирощування соняшнику зокрема викликана, насамперед тим, що від успішного розв'язання її залежить зростання дохідності підприємств, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та світовому ринках, забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу. Питання підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва не втрачає актуальності, особливо впливу факторів, насамперед мікроекономічного рівня, на ефективність вирощування соняшнику, які ще не достатньо вивчені. Тому виникає необхідність поглибленого аналізу факторів, що зумовлюють кінцеві результати господарювання та обґрунтування напрямів підвищення ефективності виробництва соняшнику за сучасних умов.

До розгляду цих проблем звертаються багато вчених-економістів, серед яких: Шиян Д.В., Коденська М.Ю., Уланчук В.С., Губський Б.В., Єрмакова Т.Л., Побережна А.А. та ін.

Постановка задачі. Основною метою дослідження є визначення пріоритетних напрямів розвитку виробництва олійних культур. З'ясувати та визначити основні проблеми розвитку оліє продуктового підкомплексу.

Результати. Досить вагомою умовою збільшення виробництва насіння олійних, формування їх ресурсів для переробки, задоволення потреб внутрішнього ринку й експортного потенціалу, в тому числі для вирішення проблеми використання шротів олійних культур для виробництва збалансованих комбікормів є підвищення урожайності, розширення посівів. Поряд з цим насіння, олія, шроти є важливими об'єктами фінансування, оскільки можуть поповнити харчові продовольчі ресурси, та є цінними кормовими білковими компонентами для годівлі тварин. Тому нині необхідне державне регулювання виробництва й ринку олійних культур.

Виробництво олійних культур в Україні та зокрема в підприємствах Миколаївської області вже багато років зорієнтоване переважно на соняшник. Адже соняшник є основною сільськогосподарською культурою, прибутковість вирощування якої є безсумнівною, за ступенем рентабельності вона займає перше місце [2].

Галузь олійництва нині розвивається екстенсивним шляхом, тобто за рахунок розширення посівних площ. Детальніше розглянемо на прикладі показників СЗАТ ім.Т.Г.Шевченка Новоодеського району Миколаївської області (рис.1)

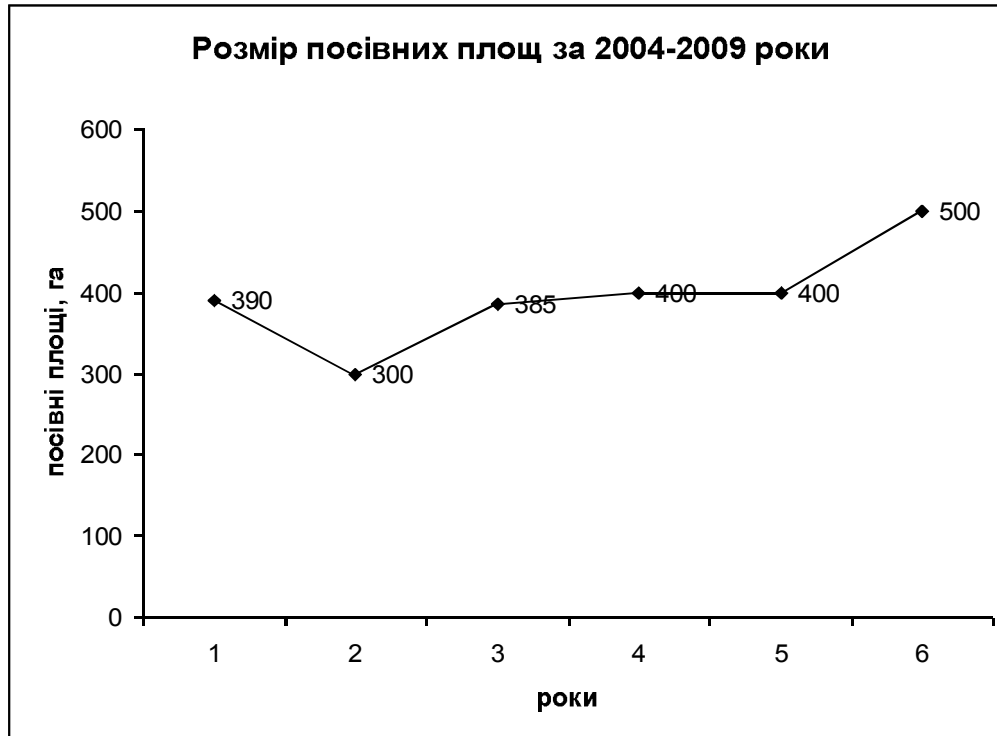

Рис. 1. Розмір посівних площ за 2004-2009 роки

Внаслідок збільшення посівних площ спостерігається спад обсягів ринкових ресурсів насіння соняшнику, який відбувається через зменшення його врожайності, підвищення собівартості виробництва і зниження прибутковості галузі та зумовлений наявністю цілої низки проблем, з якими зустрічаються практично всі господарства регіону, які вирощують дану культуру. Однією з них є неплатоспроможність товаровиробників, які не можуть підтримати обсяги виробництва іншим шляхом з причини відсутності обігових коштів на придбання необхідної кількості мінеральних добрив та засобів захисту рослин. [3] З огляду на цю проблему, головним завданням структурної перебудови є визначення оптимального співвідношення в посівах олійних культур – соняшнику, сої, ріпаку, раціональної структури виробництва. Структурна перебудова виробництва олійних культур повинна бути спрямована на стабілізацію їх виробництва, повніше задоволення потреб ринку, впровадження нових сортів та технологій вирощування. Якщо виробництвом соняшнику в Миколаївській області займається кожне підприємство, то вирощуванням інших олійних культур, зокрема сої та ріпаку займаються лише одиниці. Такий стан справ обумовлено рядом причин: по-перше, обмежений попит з боку вітчизняних переробних підприємств на сою та ріпак. По-друге, для сівби, збирання та первинної переробки ріпаку потрібна спеціальна техніка або ж удосконалена традиційна. Придбання такої техніки або переобладнання вже існуючої потребує чималих витрат робочого часу та коштів, яких у господарствах, як правило, бракує. По-третє, недостатня морозостійкість озимого ріпаку та відсутність районованих сортів. Нами було проаналізовано виробництво продукції рослинництва району. Далі на прикладі розглянемо структуру виробництва в СЗАТ ім. Т.Г.Шевченка Новоодеського району

Таблиця 1

**Структура виробництва продукції рослинництва в СЗАТ ім.Т.Г.Шевченка
Новоодеського району**

Показники	Вироблено продукції, ц			В середньому за 3 роки, ц	Структура, % по продукції рослинництва
	2007	2008	2009		
Зернові та зернобобові – всього	5023	38357	26855	23411,6	47,1
Пшениця озима	3731	28764	13498	15331	30,8
Жито	-	361	-	120,3	0,24
Гречка	112	124	868	368	0,74
Ячмінь озимий	843	6930	7980	5253	10,6
Ячмінь ярий	209	825	3209	1414,3	2,8
Просо	122	1353	1300	925	1,9
Соняшник	4243	7296	5320	5619,7	11,3
Ріпак озимий	-	998	-	332,7	0,7
Овочі відкритого ґрунту	1179	299	2250	1242,7	2,5
Баштанні продовольчі	-	1248	-	416	0,8
Силос	12348	23048	20735	18710,3	37,6
Разом по рослинництву	22793	71246	55160	49733	100,0

Розрахунки показали, що питома вага соняшнику у виробництві зернових займає близько 11%, а ріпаку – менше 1 %. Все ж таки необхідність розвитку ринку ріпаку та продуктів його переробки обумовлена рядом факторів. Ріпак сприятливо впливає на ґрунт, є добрим попередником для озимих зернових, ріпакова олія є однією з найдешевших рослинних олій і знаходить використання в багатьох галузях економіки.

До цінних білково-олійних культур належить соя, поживні і споживчі властивості, якої до цих пір не повністю визнані. І з цієї причини виробництво якої є не вигідним, оскільки собівартість її виробництва надто висока, а попит на продукти її переробки нестійкий [3, с 43]. Слід відмітити, що введення більшості олійних культур у сівозміни сприяє поліпшенню фітосанітарного стану полів, основних показників родючості ґрунту, вони є добрими попередниками озимини. Ґрунтово-кліматичні умови нашого регіону майже повністю відповідають біологічним вимогам олійних культур, і виробники повинні збирати врожаї на високому рівні. Але для цього потрібно впровадити сучасні технології вирощування, а саме: дотримуватись сівозміни, сіяти високоякісне насіння сівалками точного висіву, підтримувати посіви в чистому стані. Для збільшення врожаю культур висівати після кращих попередників: ярих колосових, озимих зернових, кукурудзи на зерно й силос, що без додаткових капіталовкладень підвищить продуктивність. Важливим є те, що олійні культури дуже виснажують ґрунт, а його водний режим відновлюється лише через три-чотири роки. Повторне розміщення культур на полі через три роки призводить до поширення шкідників та хвороб, зниження врожаю та погіршення якості насіння. Олійні культури, без належного захисту треба висівати на одному й тому самому полі не раніше як через вісім-десять років.

Негативну ситуацію на ринку посилює тіньова економіка, коли насіння олійних культур, якого не вистачає, вивозиться різними шляхами за кордон. Як наслідок їх значна обсяги вивозяться або спрямовуються на цілі, що не мають відношення до розвитку економіки власної країни. Вихід з такої ситуації потребує активного цілеспрямованого державного регулювання економіки, ставки на зміцнення власного товаровиробника. Покращити ситуацію та підвищити конкурентоспроможність можна за рахунок генерування та швидкого опанування інноваціями, системним втручанням держави в економіку.

Державне регулювання у масштабах і обсягах, які впливають з національних інтересів усього суспільства і на перспективу, повинне бути вирішальним при визначенні площ посіву олійних культур, обсягів виробництва, ціноутворення на насіння. Такий крок буде досить вагомим у підтримці власного товаровиробника, зміцнення економіки регіону і всієї країни. Підтримка власного сільськогосподарського товаровиробника є радикальним шляхом до економічного зростання, виходу із кризи і прогресу суспільства [5,с.32].

Держава в змозі впливати на ефективне функціонування підприємств олієжирового підкомплексу через застосування цілої низки інструментів регулювання: цінової і податкової політики, валютного і зовнішньоекономічного регулювання, укладення державних контрактів, пільгового оподаткування, надання кредитів за спрощеною системою їх повернення, державних дотацій, захисту вітчизняного виробника від іноземної конкуренції. Державна політика повинна бути спрямована на пом'якшення несприятливих наслідків функціонування ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки, а також на підтримку ринкового механізму в цілому. Головну роль тут відіграє дотримання відповідного рівня цін та збереження цінового контролю. Крім цього, держава повинна враховувати та регулювати якість цінової конкуренції, чесну конкурентну боротьбу товаровиробників, якість вироблюваної продукції, можливість своєчасного збуту насіння та продуктів його переробки.

Висновки. Найдоцільнішим для господарств району буде в подальшому нарощування виробництва ріпаку та сої за рахунок скорочення посівних площ соняшнику до науково обґрунтованих норм. Це дасть можливість відновити родючість ґрунтів та розширити асортимент рослинного білку та шротів. Можна очікувати, що з розширенням культури споживання олії із ріпаку та сої на харчові цілі населенням України збільшиться попит з боку переробної промисловості і, як наслідок, відбудеться підвищення закупівельних цін. Не менш важливим є той факт, що розвиток альтернативних видів олійних культур в Україні можливий лише за рахунок пільгового кредитування, гнучкій податковій системі.

Список використаної літератури

1. Уланчук В.С., Шайко О.Г. Напрями підвищення ефективності вирощування соняшнику// Економіка АПК.-2004.-№4.-С.49-56.
2. Побережна А.А.Формування світового і вітчизняного ринків олійних культур// Економіка АПК.-1999.-№8.-С.91-96.
3. Невлад В.Ф.Сучасний стан і механізм функціонування ринку насіння соняшнику// Економіка АПК.-2005.-№4.-С.47-49.
4. Калюжна О.В.Перспективи виробництва олійних культур//Вісник аграрної науки Причорномор'я.-2007.-випуск 3,т.1.-С.117-122.
5. Саква О.В.Формування виробництва на ринку олійних культур// Економіка АПК.-2009.-№12.-С.30-32.